

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av tobakslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås ändringar till de av tobakslagens paragrafer som gäller förbudet mot att ha tobaksprodukter och deras varumärken synliga. Förutom att det är förbjudet att ha tobaksprodukters varumärken synliga vid detaljförsäljning av tobaksprodukter, ska detta också vara förbjudet vid detaljförsälj-

ning av tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft vid ingången av 2012. Tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon som redan finns på marknaden ska emellertid få vara synliga vid detaljförsäljning till utgången av 2012.

MOTIVERING

1 Nuläge och föreslagna ändringar

Tobakslagen (693/1976) ändrades i betydande grad år 2010. Tobaksprodukter får liksom för närvarande vara synliga för konsumenterna vid detaljförsäljning bara till utgången av innevarande år. Den 1 januari 2012 träder 8 a § i tobakslagen (698/2010) i kraft. Enligt paragrafen är det förbjudet att ha tobaksprodukter och deras varumärken synliga vid detaljförsäljning av tobaksprodukter. Exempelvis cigaretter och cigarrer är tobaksprodukter.

Det viktigaste syftet med förbudet var enligt regeringens proposition RP 180/2009 rd att begränsa den nuvarande marknadsföringen av tobaksprodukter. Utformningen av tobaksförpackningarna och synlighållandet av dem har varit en betydande metod för att påverka särskilt nya rökare, även om förbudet mot tobaksreklam har varit i kraft redan från 1977.

Redan innan bestämmelsen trätt i kraft har det framkommit att tobaksprodukters varumärken i viss mån används också bl.a. som varumärken för cigarettändare (t.ex. Colttändare). Eftersom tobakslagens 8 a §, som träder i kraft vid ingången av 2012, förbjuder synlighållande av tobaksprodukters varumärken endast vid detaljförsäljning av tobaks-

produkter, gäller förbudet inte synlighållande av varumärken t.ex. i samband med försäljning av rökdon.

I lagstiftningen har man haft som mål att förhindra att förbudet mot reklam för tobaksprodukter kringgås genom reklam för andra produkter som nära anknyter till rökning. I 8 § i den gällande tobakslagen förbjuds förutom reklam och indirekt reklam som gäller tobaksprodukter också reklam och indirekt reklam som gäller tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon. Såsom indirekt reklam betraktas i synnerhet främjande av försäljningen av tobaksprodukter i samband med reklam för någon annan nyttinghet på så sätt att ett etablerat kännetecken för en tobaksprodukt oförändrat eller ändrat så att det ändå kan igenkännas används som kännetecken för nyttingheten eller att man annars associerar till en bestämd tobaksprodukt.

Enligt 2 § i tobakslagen avses med tobak njutningsmedel, som är tillverkat av eller innehåller blad, stjälkar eller stammar av tobaksväxter, med tobakssurrogat njutningsmedel, som till användningssättet motsvarar tobak, men som inte innehåller tobak (t.ex. örtcigaretter och örtsnus), med tobaksimitation en produkt som till formen har en nära likhet med en tobaksprodukt eller ett rökdon, men som inte innehåller tobak eller dess sur-

rogat (t.ex. elektriska cigaretter eller sötsaker som har formen av tobaksprodukter) och med rökdon vid tobaksrökning eller huvudsakligen för förberedelse därav avsett tillbehör eller redskap. Enligt social- och hälsovårdsministeriets beslut om rökdon (1158/1999) är bl.a. cigarettpapper, cigarettpaket, askkoppar och cigarettändare rökdon.

Det förbud mot att ha tobaksprodukter och deras varumärken synliga som träder i kraft vid ingången av 2012 skulle få bristfälliga verkningar om tobaksprodukters varumärken i butikerna får vara synliga för konsumenterna t.ex. i samband med försäljning av cigarettpapper, cigarettpaket och cigarettändare. För närvarande är dessa produkter inte i särskilt hög grad försedda med tobaksprodukters varumärken eller bilder på förpackningarna, men konkurrenssituationen skulle sannolikt leda till att tobaksprodukternas varumärken på så sätt igen i stor utsträckning skulle bli synliga för konsumenterna.

I propositionen föreslås att förbudet mot att ha tobaksprodukters varumärken synliga ska gälla också vid detaljförsäljning av tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon.

Det är fortfarande tillåtet att ha tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon synliga vid detaljförsäljning. Förbudet mot synlighållande gäller t.ex. sådana cigarettpappersförpackningar, tryck på cigarettpaket eller förpackningar till sötsaker som har formen av cigaretter och som är försedda med tobaksprodukters varumärken.

Övriga bestämmelser som gäller det förbud mot att ha tobaksprodukter synliga som träder i kraft vid ingången av 2012 ändras på motsvarande sätt. Tobaksprodukter som är synliga i tobaksaffärer får enligt lagens 8 a § 2 mom. inte ses utanför försäljningsstället. Enligt förslaget får inte heller tobaksprodukters varumärken ses utanför försäljningsstället.

Förbudet mot att ha tobaksprodukter synliga tillämpas enligt 8 a § 3 mom. inte på fartyg i internationell sjöfart och enligt förslaget ska detta undantag också gälla försäljning av tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon.

I 8 a § 4 mom. i tobakslagen föreskrivs om sådana varukataloger och förteckningar över tobaksprodukter med hjälp av vilka konsu-

menterna, om de så önskar, får information om de tobaksprodukter som finns till detaljförsäljning. Enligt 8 b § får varukataloger och förteckningar användas på motsvarande sätt när det är förbjudet att ha tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer eller rökdon synliga.

I 33 a § i tobakslagen bestäms bl.a. om påföljderna av brott mot förbudet mot att ha tobaksprodukter synliga. Enligt förslaget kan kommunen återkalla ett detaljhandelstillstånd för tobaksprodukter såväl med anledning av att tobaksprodukter är synliga som med anledning av att tobaksprodukters varumärken är synliga i strid med 8 a §.

2 Propositionens konsekvenser

Propositionens konsekvenser är små särskilt jämfört med konsekvenserna av det förbud mot att ha tobaksprodukter synliga som träder i kraft vid ingången av 2012.

Det föreslagna förbudet mot synlighållande gäller för det första sådana föremål som är försedda med tobaksprodukters varumärken, men som på grund av förbudet mot reklam för tobaksprodukter inte ens förekommer på marknaden. Exempelvis sötsaker som har formen av en cigarett eller en cigarr får på grund av det gällande reklamförbudet inte vara försedda med varumärken för tobak. För det andra gäller förbudet t.ex. cigarettfilter och cigarettpapper som på grund av användningsändamålet kan jämföras med tobaksprodukter. Av dessa produkter är en del för närvarande försedda med tobaksprodukters varumärken. För det tredje gäller förbudet rökdon, t.ex. cigarettändare, som kan jämföras med reklamgåvor av relativt litet värde. Största delen av cigarettändarna på marknaden berörs inte av förbudet mot synlighållande (t.ex. Zippo, Ronson, Bic).

Även om det endast finns ett litet antal tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon som är försedda med tobakprodukters varumärken, stöder propositionen på en principiell nivå riktlinjerna för tobakspolitiken. Effekten av förbudet mot att ha tobaksprodukter synliga kunde allvarligt sättas på spel, om man fortsättningsvis får ha tobaksprodukters varumärken synliga med hjälp av andra produkter som anknyter till rökning. Utan den

föreslagna utvidgningen av förbudet skulle varumärken för cigaretter, cigarrer och snus sannolikt användas även på andra produkter i större utsträckning än för närvarande.

Lagförslaget har positiva konsekvenser för myndigheterna eftersom en enhetlig behandling av alla tobaksprodukter och produkter som anknyter till rökning förtydligar tillsynen.

3 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Enligt 8 a § 4 mom. i tobakslagen får en detaljförsäljare av tobaksprodukter trots förbudet mot att hålla tobaksprodukter synliga på begäran visa en tryckt varukatalog över de tobaksprodukter som finns till salu samt på begäran av köparen ge honom eller henne en tryckt förteckning över tobaksprodukterna och deras priser. Närmare bestämmelser om varukatalogens och förteckningens innehåll och utformning utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet. I social- och hälsovårdsministeriets förordning om detaljhandelsförsäljningen av tobaksprodukter och rökdon (99/2009) tas in hänvisningar till visning av tobak, tobakssurrogat, tobaksimitation och rökdon i varukataloger och prisförteckningar när det är förbjudet att ha dem synliga.

4 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid social- och hälsovårdsministeriet. Utlåtande om utkastet till proposition har begärts av justitieministeriet, arbets- och näringsministeriet, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Institutet för hälsa och välfärd, Konsumentverket, Finlands Dagligvaruhandel rf, Turism- och Restaurangförbundet rf, Finlands Bensin- och Trafikservicehandlarförbund FBF rf, Tupakkateollisuusliitto ry, Philip Morris Finland Oy, Suomen Syöpäyhdistys - Cancerföreningen i Finland ry, Centret för hälsofrämjande rf och Suomen ASH ry.

Angående propositionen har gjorts en anmälan enligt direktiv 98/34/EG till Europeiska kommissionen. I Greklands, Italiens och Portugals detaljerade utlåtanden och Litauens

synpunkter begärs att propositionen ska ändras och det hänvisas till att förbudet mot att ha tobaksprodukter och handelsvaror synliga kan strida mot fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Greklands och Portugals regeringar poängterar att synlighållandet av tobaksprodukter är mycket viktigt med tanke på den fria rörligheten och konkurrensen för tobaksprodukter. I detta avseende har Finlands regering tillställt kommissionen sitt svar, enligt vilket Europeiska frihandels-sammanslutningen EFTA:s domstol i en dom gällande motsvarande förbud mot att ha tobaksprodukter synliga E-16/10 (Philip Morris Norway AS v norska staten, hälso- och omsorgsdepartementet) fastslagit att skydd av folkhälsan berättigar att genomföra en sådan åtgärd som i vissa situationer till sina verkningar motsvarar kvantitativa importrestriktioner. Därför finns det ingen anledning att ändra propositionen.

5 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft samtidigt med förbudet mot att ha tobaksprodukter synliga, dvs. den 1 januari 2012.

Tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon som finns på marknaden när lagen träder i kraft, ska emellertid få vara synliga vid detaljförsäljning till och med den 31 december 2012.

6 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Regeringens proposition RP 180/2009 rd, med förbud mot att ha tobaksprodukter synliga, behandlades ingående i grundlagsutskottet (GrUU 21/2010 rd). Utskottet konstaterade att genom propositionen ingriper man inte direkt i äganderätten till varumärket utan begränsar kraftigt varumärkesinnehavares rätt att nyttja denna egendom. Utskottet ansåg att det folkhälsorelaterade skälet för förbudet mot synlighållande väger tungt och att förbudet uppfyller de villkor som i grundlagen ställs för begränsning av äganderätten. Utskottet hänvisade dessutom bl.a. till det faktum att tobaksvarumärken innehåller av juridiska personer vars förmögenhet är betydande. I en sådan situation har lagstiftaren

beträffande egendomsskyddet mera svängum än när bestämmelserna får direkta konsekvenser för de fysiska personerna bakom den juridiska personen.

Vid granskningen av de villkor som uppställts för begränsning av yttrandefriheten uppställde grundlagsutskottet i fråga om bestämmelsen sådana krav som gällde varukatalogen och förteckningen och som under riksdagsbehandlingen uppfylldes genom en utvidgning av möjligheterna att vid detaljförsäljning visa tobaksprodukter för kunderna.

Lagförslaget anknyter alltså direkt till det förbud mot att ha tobaksprodukter synliga och det praktiska genomförande av förbudet som behandlades av grundlagsutskottet 2010.

Propositionen gäller en liten mängd sådana produkter som anknyter till rökning, t.ex. cigarettpapper, cigarettpaket och cigarettändare. Dessa berörs av förbudet endast om de har försetts med tobaksprodukters varumärken. Eftersom begränsningen på motsvarande sätt gäller samma varumärkesinnehavare både vid detaljförsäljning av tobaksprodukter och vid detaljförsäljning av sådana produkter som anknyter till rökning, t.ex. cigarettpapper, cigarettpaket och cigarettändare, kan det bedömas att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***Lag****om ändring av tobakslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tobakslagen (693/1976) 8 a § och 33 a § 1 mom. 1 punkten, sådana de lyder i lag 698/2010, samt
fogas till lagen en ny 8 b § som följer:

8 a §

Tobaksprodukter och deras varumärken får inte hållas synliga vid detaljförsäljning av tobak, tobaksprodukter, tobakssurrogat, tobaksimitationer eller rökdon.

Trots 1 mom. får tobaksprodukter och deras varumärken hållas synliga på sådana försäljningsställen med egen ingång som huvudsakligen säljer tobaksprodukter eller rökdon och där varken de tobaksprodukter som säljs eller deras varumärken kan ses utanför försäljningsstället.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte försäljning av i det momentet avsedda produkter på fartyg i internationell sjöfart.

8 b §

En detaljförsäljare av tobaksprodukter får på begäran av den som köper tobaksprodukter visa honom eller henne en tryckt varukatalog med bilder på förpackningarna till de tobaksprodukter som finns till detaljförsäljning på försäljningsstället. Detaljförsäljaren får också på begäran av köparen ge honom eller henne en tryckt förteckning över tobaksprodukterna och deras priser. Närmare bestämmelser om varukatalogens och förteckningens innehåll och utformning utfärdas

genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

Vad som i 1 mom. bestäms om tryckt varukatalog och förteckning gäller också varukataloger och förteckningar över tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon, om tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon inte får hållas synliga vid detaljförsäljning enligt 8 a § 1 mom.

33 a §

Kommunen kan utan ersättning återkalla ett i 10 b § avsett detaljhandelstillstånd för viss tid, minst en vecka och högst för sex månader, om innehavaren av detaljhandelstillståndet, trots att kommunen eller en annan tillsynsmyndighet gett en skriftlig anmärkning eller varning eller trots ett påfört bötesstraff

1) gör reklam för tobaksprodukter eller rökdon eller bedriver annan verksamhet som främjar försäljningen av dessa i strid med 8 § 1 mom. eller i strid med 8 a § har tobaksprodukter eller deras varumärken synliga på försäljningsplatsen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon som finns på marknaden när

denna lag träder i kraft får trots 8 a § 1 mom. vara synliga vid detaljförsäljning till och med den 31 december 2012. Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 28 oktober 2011

Republikens President

TARJA HALONEN

Omsorgsminister *Maria Guzenina-Richardson*

Lag

om ändring av tobakslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tobakslagen (693/1976) 8 a § och 33 a § 1 mom. 1 punkten, sådana de lyder i lag 698/2010, samt
fogas till lagen en ny 8 b § som följer:

Gällande lag

8 a §

Det är förbjudet att ha tobaksprodukter och deras varumärken synliga vid detaljförsäljning av tobaksprodukter.

Bestämmelserna i 1 mom. tillämpas inte på sådana försäljningsställen med egen ingång som huvudsakligen säljer tobaksprodukter och rökdon och där de tobaksprodukter som säljs inte kan ses utanför försäljningsstället.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte försäljning av tobaksprodukter på fartyg i internationell sjöfart.

En detaljförsäljare av tobaksprodukter får på begäran av den som köper tobaksprodukter visa honom eller henne en tryckt varukatalog med bilder på förpackningarna till de tobaksprodukter som finns till detaljförsäljning på försäljningsstället. Detaljförsäljaren får också på begäran av köparen ge honom eller henne en tryckt förteckning över tobaksprodukterna och deras priser. Närmare bestämmelser om varukatalogens och förteckningens innehåll och utformning utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

Föreslagen lydelse

8 a §

Tobaksprodukter och deras varumärken får inte hållas synliga vid detaljförsäljning av tobak, tobaksprodukter, tobakssurrogat, tobaksimitationer eller rökdon.

Trots 1 mom. får tobaksprodukter och deras varumärken hållas synliga på sådana försäljningsställen med egen ingång som huvudsakligen säljer tobaksprodukter eller rökdon och där varken de tobaksprodukter som säljs eller deras varumärken kan ses utanför försäljningsstället.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte försäljning av i det momentet avsedda produkter på fartyg i internationell sjöfart.

8 b §

En detaljförsäljare av tobaksprodukter får på begäran av den som köper tobaksprodukter visa honom eller henne en tryckt varukatalog med bilder på förpackningarna till de tobaksprodukter som finns till detaljförsäljning på försäljningsstället. Detaljförsäljaren får också på begäran av köparen ge honom eller henne en tryckt förteckning över tobaksprodukterna och deras priser. Närmare bestämmelser om varukatalogens och förteckningens innehåll och utformning utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet.

Vad som i 1 mom. bestäms om tryckt varukatalog och förteckning gäller också varuka-

taloger och förteckningar över tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon, om tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon inte får hållas synliga vid detaljförsäljning enligt 8 a § 1 mom.

33 a §

Kommunen kan utan ersättning återkalla ett i 10 b § avsett detaljhandelstillstånd för viss tid, minst en vecka och högst för sex månader, om innehavaren av detaljhandelstillståndet, trots att kommunen eller en annan tillsynsmyndighet gett en skriftlig anmärkning eller varning eller trots ett påfört bötesstraff

1) gör reklam för tobaksprodukter eller rökdon eller bedriver annan verksamhet som främjar försäljningen av dessa i strid med 8 § 1 mom. eller i strid med 8 a § har tobaksprodukter synliga på försäljningsplatsen,

33 a §

Kommunen kan utan ersättning återkalla ett i 10 b § avsett detaljhandelstillstånd för viss tid, minst en vecka och högst för sex månader, om innehavaren av detaljhandelstillståndet, trots att kommunen eller en annan tillsynsmyndighet gett en skriftlig anmärkning eller varning eller trots ett påfört bötesstraff

1) gör reklam för tobaksprodukter eller rökdon eller bedriver annan verksamhet som främjar försäljningen av dessa i strid med 8 § 1 mom. eller i strid med 8 a § har tobaksprodukter *eller deras varumärken* synliga på försäljningsplatsen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Tobak, tobakssurrogat, tobaksimitationer och rökdon som finns på marknaden när denna lag träder i kraft får trots 8 a § 1 mom. vara synliga vid detaljförsäljning till och med den 31 december 2012.

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.
